

Aurrekoa atzera, kontainerrean

JAPONIAN fruituei egiten dieten ohiz kanpoko goratzarrearekin utzi nuen txoko hau uda aurrean. Uda eta udazkena arteko sasoi honi ezin ekin fruituak ahaztuta. Duela ez asko, bertsolari batek “errotu” eta “garatu” hitzen garrantzia berritu zidan. Bat dira. Zer da lehena, garatu denaren hazia errotzea edo errotutako hazia bilduko duen fruitua emateko garatzea? Erro eta

gara, bat. Erroa lurrean barrena luzatuko da, lurrera lotzen gaituen grabitatearen indarraren alde. Gara gora dator, grabitateari kontra eginez. Lurpean eta lur gainean luzatzen den izaki bakarra da landarea, erro-gara. Izaki horren kopiak sortzeko bidea da fruitua. Fruituko hazia. Kopiak, baina halamoduzko kopiak, kopia okerrak, erdipurdikoak edo berebizikoak. Nork dakil!

Hazia beti da mirakulua. Hazia aitaren eta amaren arteko nahasketaren emaitza gorena da. Arraren eta emearen arteko gurutzatzea.

ANDRÉ KARWATH-CC BY SA

Hazi batek milaka urteko informazio genetikoa laburbiltzen du, eta itxura berria ematen dio. Argazkian, sagar haziak.

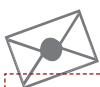
Amak eta aitak bakoitzak bere aldetik dakarten familia zuhaitzaren informazio genetikoa nahasi eta berrantolatzen da hazi bakoitzean. Hazi batek milaka urteko informazio genetikoa laburbiltzen du, eta itxura berria ematen dio. Etengabe berritu eta egokitzen den milioika urteko informazioari bizia emateko gai da hazi bat. Hibrido berriak. Etorkizuna.

Hazi bat edo fruitu bat jaten dugunero kontuan izan beharko genuke: oraintxe jaten ari garen babarrun berriak, lekak, sagarrak,

piperrak, alberjiniak, kuiatxoak, udareak... Eskuetan dugun hazi horrek zer historia ote dakar?, eta zer historia berri sortu nahi ote du? Berriz ere, bere espeziearen historia berritu nahi du atzera. Hazia hozitu eta errotuko litzatekeenetik atzera, landare berriak aurreko denei etorkizuna emango lieke. Landare bakoitzak, atzera, aurrerabidea erakutsiz espeziea biziberritzen du.

Landare bakoitzak bide bat eta bakarra. Hazi bakoitza informazio genetiko berezi baten, aparteko konbinazio baten kontainera baita. Aurrekoa, atzera, hazi bakoitzetik atzera aurreratzen.

Errotu eta garatu hitzen kontua piztu zuen bertsolariari, “aurrera-atzera” hitzen joko luzatu nion, itzulginguruak utzi eta adarrez adar, jo eta salto ibili beharrean, errora jotzearen. Zainera. Kontu guztiak, edaten ari ginen sagardo eskas halakoaren erruz. Erdipurdiko alaena! ■

Irakurleak galdezka

Kaixo Jakoba. Duela dozena erdi urte inguru sagasti koxkor bat jarri genuen etxean –100en bat sagarrondo–, sagardoa egiteko usadioari jarraipena emate aldera. Hasierako urteetan orkatzen urteroko eraso jaso izan dute, eta horretarako plastikozko babesak jarri izan dizkiegu. Azken aldian babes horien azpian enborra zulatuta aurkitu ditut sagarrondo bakan batzuk –txingorri eta zomorroz beteta–, beste pare bat erditik haizeak

puskatu ditu barrutik zulatuak zeudelako. Zauri horietan alanbrez garbitzen aritu naiz eta bakarren bat sua erabiliz ere garbitu dut. Han-hemenka galdetuta “zeuzera” eta halako tximeleta kaltegarriak aipatu izan dizkidate. Zerbait egin dezaket egoera konpontzeko, edo okerrera ez egiteko gutxienez? Eskerrik asko.

Lukas Etxeberria (Amezketan)

Kaixo Lukas. Daratulua deitzen zaie har horiei. Bat baino gehiago badira: horia (*Zeuzera pyrina*), gorria (*Cossus cossus*) eta abar. Landare gazteak gustatzen zaizkie, azala eta zura guria dutenak. Jeneralean gorantz egiten du zuloa. Enborrean ondoan lur gainean azalduko den txirbil hezearengatik igarriko duzu sartua dela. Plastikozko babes horiek ez dute laguntzen, berari ezkutatzen bai, geure zelatari ez. Urteko egunik luzeenetan pupa osatuko du harrak galeriaren sarrera ondoan, gero

handik, tximeleta gisara, erraz ateratzeko. Hark berriz, atera kontuak, mila arrautzatik gora jar ditzake...

Udaberrian azti ibili eta enbor ondoan txirbila azalduz gero zuloa aurkitu eta alanbre bat sartuz harra akabatu arte gero behera dantzatu.

Eta orkatzak sagarrondotik uxatzeko baratxuria erabili. Uretan edo oliotan jarri pare bat egunez bi buru birrinduta. Isipu edo zurdaki batekin busti enborra eta adar nagusiak. Baratxuri usaina ez dute, itxuraz, gustuko. ■